

تأثیر قوانین بر میزان اخلاق‌مداری در دانشگاه

احسان چیت‌ساز^۱، مصطفی لطفی^۲، قنبر محمدی الیاسی^۳

چکیده

اخلاق‌مداری در دانشگاه ارتباط تنگاتنگی با اخلاق‌مداری در صنعت دارد. برای داشتن یک صنعت سالم، نیاز است تا محیط دانشگاهی از سلامت اخلاقی برخوردار باشد. این در حالی است که گزارش‌ها و جراید در سراسر دنیا خبر از افزایش روزافزون تقلب، سرقت‌های علمی و ادبی، و سوءرفتار در محیط دانشگاهی می‌دهند. موسسات آموزشی امروز برای ارتقاء اخلاقی محیط دانشگاه از ابزار و راه‌های مختلفی همچون تدوین قوانین و کدهای اخلاقی، نظارت، آموزش، ایجاد فرهنگ مناسب و... بهره می‌گیرند. در این میان ایجاد محدودیت با تدوین قوانین و آیین‌نامه‌ها در محیط‌های دانشگاهی از شایع‌ترین راه‌حل‌های مورد استفاده هستند. پژوهش حاضر به بررسی میزان تأثیر این محدودیت‌های قانونی ایجاد شده در ارتقای اخلاقی محیط دانشگاهی می‌پردازد. بنابر نتایج پژوهش حاضر افزایش محدودیت‌های قانونی با میزان فساد درک شده در محیط رابطه معکوس دارد. بنابراین هرچه میزان محدودیت بیشتر باشد، فساد نیز بالاتر خواهد بود و اخلاق‌مداری کاهش می‌یابد.

کلید واژه‌ها: شاخص آزادی انسان^۴، شاخص فساد درک شده^۵، اخلاق، دانشگاه

۱ - استادیار دانشکده کارآفرینی دانشگاه تهران، رایانامه chitsaz@ut.ac.ir

۲ - مسئول مکاتبات، دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت کارآفرینی دانشگاه تهران، رایانامه: mostafalotfi@ut.ac.ir

۳ - استادیار دانشکده کارآفرینی دانشگاه تهران، رایانامه: elyasi@ut.ac.ir

4- Human Freedom Index (HFI)

5- Corruption Perception Index (CPI)

مقدمه

سوءرفتار دانشگاهی، که معمولاً به عنوان تقلب شناخته می‌شود، سالهاست که در همه مقاطع تحصیلی یک مشکل مداوم بوده است. با این حال، مطالعات متعدد نشان می‌دهد که میزان تقلب دانشجویان در طی چهل سال گذشته به طور پیوسته افزایش یافته است. (Harding, Carpenter, Finelli, & Passow, 2004)

مطالعات متعددی همبستگی بین سوءرفتار دانشگاهی و سایر رفتارهای انحرافی از جمله رانندگی پرخطر، سرقت از مغازه، سوءمصرف الکل و تقلب در مالیات بر درآمد را نشان داده است (Harding et al., 2004). بسیاری از دانش‌آموزان علی‌رغم تغییرات زمینه‌ای از دبیرستان به دانشگاه و محل کار، زمانی که با وسوسه‌ی درگیر شدن در رفتار انحرافی مواجه می‌شوند، تصمیم نهایی مشابهی را اتخاذ خواهند کرد. (Harding et al., 2004)

مردم در تمامی جوامع برای درستکاری ارزش قایل هستند و باورهای والایی در مورد اخلاقیات‌شان دارند؛ اما کماکان نمونه‌هایی قابل توجه سوءرفتار^۲ را می‌توان در هر جایی یافت. (Mazar, Amir, & Ariely, 2008) این در حالی است که بلوغ اخلاقی از بزرگترین دغدغه‌های تمام شرکت‌ها، سرمایه‌گذاران و آموزش‌دهندگان در سراسر دنیاست (Mujtaba, Tajaddini, & Chen, 2011). ایران نیز از این قاعده مستثنی نیست. بر اساس گزارش سازمان بین‌المللی شفافیت^۳ در سال ۲۰۱۸ شاخص مشاهده فساد^۴ در ایران در مقیاس صفر (شدیدا فاسد) تا صد (بسیار پاک) برابر با ۲۸ و در بین ۱۸۰ کشور مورد بررسی رتبه‌ی ۱۳۸ را، با هشت رتبه نزول نسبت به پنج ساله اخیر، به دست آورده است. در صورتی که در سال ۲۰۰۴ ایران دارای رتبه ۸۸ در بین ۱۵۵ کشور بوده است.^۵ این موضوع بیانگر آن است که از دیدگاه جهانی، درجه شیوع فساد در ایران با شتاب روزافزون رو به افزایش است. این میزان رو به افزایش فساد خیر از ناکارآمدی سازوکارهای موجود در مقابله با سوءرفتار می‌دهد. در ایران شبکه‌های بانکی، صندوق‌های ذخیره بازنشستگی، بیمه‌ها و پتروشیمی، درگیر برخی از بزرگترین رسوایی‌های تاریخ در دهه اخیر هستند.

با این وجود، سازمان‌ها و کارمندان آن‌ها در این گود دغل‌کاری تنها نیستند. علاوه بر رسوایی‌های مالی و اشخاصی که در شرکت‌ها سوءرفتار دارند، کارآفرینان و سایر اقشار جامعه نیز به نحوی رفتار می‌کنند که از لحاظ اخلاقی سوال برانگیز است. (Mazar & Ariely, 2006)

1 - Morality

2- Dishonesty

3- Transparency International

4- Corruption Perception Index

5- CPI, 2018

برای مثال، زیان مالی وارد به کشور فقط به دلیل فرار مالیاتی در سال ۲۰۱۱، بر اساس هر دلار سه هزار تومان، بالغ بر ۱۱ هزار میلیارد تومان بوده است (حسینی، زمانیان، و رحیمی، ۲۰۱۶). صنعت بیمه در حدود ۳۰ تا ۴۰٪ از پولی که تحت عنوان خسارت می‌پردازد بابت جعل و تقلب است ولی توان اثبات را ندارد و امکان پیگیری کردنش نیست^۱. مبالغی معادل سالیانه صدها هزار میلیارد تومان و این در حالی است که برای مقایسه، ارزش کل بازار فناوری اطلاعات ایران در سال ۱۳۹۶ معادل ۳۶ هزار میلیارد تومان گزارش شده است.^۲

دیدگاه اقتصاد کلاسیک^۳ و مدل‌های رفتار عقلایی بر این باورند که انسان موجودی منطقی است و به طور آگاهانه و خودخواهانه، تحت تاثیر مشوق‌های بیرونی و با در نظر گرفتن فرصت و هزینه‌ی انجام یک عمل دست به تصمیم‌گیری می‌زند. برای مثال فردی که اختلاس می‌کند یا فردی که از چراغ قرمز عبور کرده یا در دانشگاه تقلب می‌کند، با بررسی متغیرهای میزان سود حاصل از این کار، احتمال دستگیر شدن و بزرگی مجازات در صورت دستگیری، به حل معادله می‌پردازد و تصمیمی را که منافع‌اش را حداکثر نماید اتخاذ می‌کند. همین دیدگاه اقتصاد کلاسیک پایه‌های نظام قانون و مجازات و سیاست‌های جلوگیری از جرایم را شکل می‌دهد. تا جایی که برای مثال، در بعضی کشورها برای پیشینه کردن ضرر ناشی از جرم به منظور جلوگیری از آن، اگر فردی در هنگام دزدی دستگیر شود، با مجازات قطع دست راست روبروست. (Mazar & Ariely, 2006)

اما به راستی چرا مردم به طور مکرر در طول زمان درگیر رفتار غیراخلاقی می‌شوند؟ محققین بحث کرده‌اند که بهترین توضیح برای تصمیم‌گیری غیراخلاقی^۴ ممکن است در پروسه‌های روانشناختی زیرین^۵ بنا شده باشد (Messick & Bazerman, 1996; Shu, Gino, & Bazerman, 2011; Tenbrunsel & Messick, 2004).

تصمیمات دنیای واقعی زیادی نیازمند خودتنظیمی^۶ رفتار اخلاقی هستند (مثل زدن کارت ساعت، درج کردن منابع، تهیه رزومه یک فرد هنگام درخواست کار، اظهارنامه مالیاتی)، و این حایز اهمیت است که نقش نشانه‌های محیطی^۷ را در تقویت رفتار اخلاقی دست کم نگیریم (Shu et al., 2011). چندین مدل از این فرضیه ساقه گرفته‌اند و ادعا می‌کنند که برخی از مردم دروغ نمی‌گویند یا حداقل به میزان حداکثری دروغ نمی‌گویند. این مدل‌ها

۱- {author-year#@#۵۱# ۲۰۱۸

۲- "رشد ۳۵ برابری دسترسی به اینترنت در کشور،" (۲۰۱۷)

3- Standard Economic Perspective

4- Unethical

5 Underlying Psychological Processes

6 -Self-regulation

7- Situational Cues

انگیزه‌های زیرین زیاد مختلفی شامل هزینه‌های ذاتی دروغ، نوع دوستی، نگرانی کارآیی یا همکاری مشروط را تحریک می‌کنند. برای تهیه یک پایه و اساس تاییدشده‌ی تجربی برای این مدل‌ها، درک ارتباط انگیزه‌های محتمل و مختلف حیاتی است. (Abeler, Becker, & Falk, 2014) درست‌کاری تحت تاثیر موقعیتی که شخص خود را در آن می‌یابد قرار دارد؛ مطالعات ما نشان می‌دهد که مردم به پذیرش محیط‌هایشان پاسخ می‌دهند و فرصت‌های تقلب را می‌قاپند (Shu et al., 2011).

در شایع بودن سوءرفتارها در زندگی روزمره شکی نیست. از منظر استانداردهای اقتصاد کلاسیک، یک عامل برای دغل‌کاری وجود دارد- مکانیسم پاداش‌های بیرونی- که بنابراین به احتمال گیرافتادن و بزرگی مجازات به عنوان تنها راه جلوگیری از دغل‌کاری، اهمیت می‌دهد (Mazar & Ariely, 2006). مدل استاندارد هزینه-فایده، که در نظریه‌های قانونی دربرگیرنده‌ی جنایت و مکافات مرکزیت دارد، فرض می‌کند که سوءرفتار توسط افرادی حسابگر با خودخواهی خالص که فقط به پاداش‌های بیرونی اهمیت می‌دهند انجام می‌شود (Mazar et al., 2008). پژوهش‌های متعددی در مورد مدل‌های تصمیم‌گیری و انگیزه‌های افراد انجام شده است که نشان می‌دهد علاوه بر دریافت‌های بیرونی افراد از سوءرفتار، عوامل دیگری نیز در تصمیم به این امر دارای اهمیت هستند. به عنوان مثال، بر اساس پژوهشی که بک و همکاران^۱ در سال ۱۹۹۱ انجام دادند، توانستند رفتار غیراخلاقی را با استفاده از نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده^۲ پیش‌بینی کنند. بر اساس این نظریه عوامل مختلفی در قصد^۳ افراد برای اقدام به عملی خاص موثرند که در میان آن‌ها می‌توان به هنجارهای ذهنی^۴، نگرش نسبت به رفتار^۵ و کنترل رفتاری درک شده^۶ اشاره کرد. در پژوهشی دیگر اسنایدر^۷ (۱۹۷۴) دریافت که افراد در میزان خودنظارتی^۸ (خودمشاهده‌گری^۹ و خودکنترلی^{۱۰}) بر نمود تصویری بیرونی‌شان تفاوت می‌یابند. فرد خود-نظاره‌گر، از روی نگرانی برای تناسب اجتماعی^{۱۱}، به خصوص در مورد نمود و خودارایه دیگران در موقعیت‌های اجتماعی حساس است و این اشارات

1- Beck and Ajzen (1991)

2 Theory of Planned Behavior

3 Intention

4 -subjective norms

5 -attitudes toward the behavior

6 -perceived behavioral control

7 -Snyder (1974)

8 -Self-monitoring

9 -Self-observation

10 -Self-control

11 -Social Appropriateness

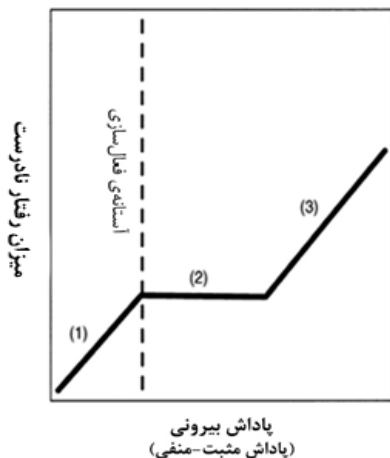
را به عنوان راهنما برای نظارت و اداره ارایه و نمود رفتاری^۱ خودش استفاده می‌کند. همانطور که بعداً آریلی (۲۰۰۸) در نظریه خود با نام تعمیر خودانگاره^۲ پیشنهاد می‌دهد، این هوشیاری و نظارت بر اعمال و خودانگاره می‌تواند به عنوان عاملی محدودکننده برای تصمیمات غیراخلاقی به شمار آید. رویکرد روانشناختی که آریلی ارایه می‌دهد، پیشنهاد می‌کند که دغل‌کاری تحت تاثیر مکانیسم‌های پاداش‌دهی درونی نیز هست و انگیزه‌های درونی و بیرونی به سادگی تجمعی نیستند، بلکه یک شکل عملکردی خاص دارند. آریلی (۲۰۰۸) در طول یک دسته شش‌تابی از آزمایش‌های تجربی نشان داد که مردم دوست دارند خودشان را صادق بدانند و بنابراین می‌خواهند از خودانگاره‌شان مراقبت کنند. این باعث می‌شود تا هنگامی که به آن‌ها فرصت تقلب داده می‌شود، آن‌هایی که خودشان را تا میزان زیادی صادق می‌دانند، در میزان محدودی از تقلب مشارکت کرده تا بتوانند دید مثبت به خودشان را حفظ کنند. در واقع این نظریه که یکی از نظریه‌های مبنایی تحقیق حاضر است، برای انگیزه‌های درونی، نقش تعدیل‌گری در رابطه‌ی تاثیر بزرگی پاداش و انگیزه‌بیرونی بر میزان سوءرفتار قایل می‌شود. (شکل ۱)

---

1 -Expressive Behavior

2 -Self-Concept Maintenance

رابطه میان سود خالص مورد انتظار از رفتار نادرست و تمایل به رفتار نادرست بر اساس نتایج تحقیقات مزار و آریلی (۲۰۰۵)

رابطه میان سود خالص مورد انتظار از رفتار نادرست و تمایل به رفتار نادرست بر اساس آن تئوری که فقط پاداش‌های بیرونی را شامل می‌شود

شکل ۱- نتایج آریلی و مزار (۲۰۰۵) نشان می‌دهد که سوءرفتار خود می‌تواند مکانیسم‌های مجازات و پاداش‌دهی درونی را فعال کند، که به نوبه‌ی خود رابطه‌ی میان پاداش‌های بیرونی و تمایل به سوءرفتار را (آن‌گونه که در اقتصاد کلاسیک مطرح شده است) دچار اختلال می‌کند.

در این بین عوامل متعددی وجود دارد که به افراد اجازه می‌دهد تا ضمن حفظ تصویر ذهنی‌شان از خود، میزان بیشتری سوءرفتار داشته باشند. پژوهش‌های زیادی در شناسایی عواملی که با جابه‌جایی این آستانه‌ی حساسیت، بدون اینکه مکانیسم‌های پاداش و مجازات درونی فعال‌سازی شود، به افراد اجازه‌ی سوءرفتار بیشتر را می‌دهند انجام شده است. به عنوان نمونه می‌توان به برخی از این عوامل شناسایی شده توسط پژوهشگرانی که به توسعه نظریه خودانگاره پرداخته‌اند، اشاره نمود:

- هوشیاری به استانداردهای اخلاقی^۱
- اشتراک منافع^۲ حاصل از تقلب
- جنسیت^۳
- سن^۴

1 -Awareness of ethical standards

2 -Sharing the benefits

3 -Gender

4 -Age

- ارزش‌های فرهنگی و نقش هویت^۱
- حالت ارتباطات^۲
- مشاهده تقلب دیگران
- نرمش‌پذیری در دسته‌بندی^۳
- خستگی^۴
- خلاقیت^۵
- شناخت خسارت‌دیده‌گان
- تجربه^۶

نتایج نرخ‌های بالای تخلفات تحصیلی در میان دانشجویان، واضح است. برای دانشجویانی که تقلب می‌کنند عواقب شخصی مانند از دست دادن فرصتی جهت درک عمیق محتوای مطالب درسی وجود دارد. با گذشت زمان، چنین دانش‌آموزانی ممکن است احساس کنند که همه تقلب می‌کنند، تقلب کردن آسان است و تقلب جزئی عادی از زندگی است. در واقع اینگونه دانش‌آموزان نسبت به هنجار فرهنگی دانشگاه از صداقت در یادگیری بی‌حس می‌شوند. از طرفی علاوه بر این، نه تنها دانشگاه بلکه جامعه نیز باید با پیامدهای تقلب دانشجویان مقابله کند. دانشکده دانشجویانی را ارزیابی می‌کند که تقلب کرده‌اند. بر این اساس کاری که به درستی انجام نشده است، مبنایی معتبر برای ارزیابی سطح دانش و توانایی دانشجویان قرار می‌گیرد. این به نوبه‌ی خود کارفرمایان احتمالی را با درک نادرستی از توانایی‌های دانشجویان مواجه می‌کند. در این بین، شاید مهم‌ترین ایده این باشد که رفتارهایی که منجر به صداقت دانشگاهی پایین می‌شوند، می‌توانند به طور حرفه‌ای نیز گسترش یابد - و منجر به عواقب قابل توجه‌ای برای فرد، کارفرما، مشتریان و به طور کلی جامعه شوند. (Harding et al., 2004)

بک و آجرن در مطالعه‌ای که بر مبنای "نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده" آن‌ها انجام شد، تاکید کردند که رفتارهای قبلی و آینده - که نگرش‌ها، هنجارهای ذهنی، ادراک از کنترل رفتاری و قصد - در طول زمان تغییر نکرده‌اند، تا حدی هم بسته هستند. تاکنون تحقیقات زیادی در

---

1 -Role of identity

2 -Mode of communication

3 -Categorization malleability

4 -Depletion

5 -Creativity

6 -Experience

مورد ارتباط میزان تخطی از قوانین در گذشته و رفتار قانون‌شکنانه فرد در آینده انجام شده است. (Harding et al., 2004)

نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده

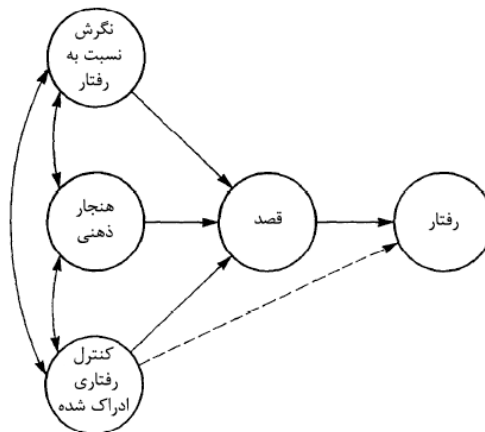
بر اساس این نظریه رفتار انسان تحت تاثیر قصد فرد است. و قصد افراد به نگرشان نسبت به رفتار، هنجارهای ذهنی‌شان و کنترل رفتاری ادراک‌شده‌شان نسبت به آن رفتار وابسته است. بنابراین با دستکاری این سه عامل می‌تواند قصد افراد را تحت تاثیر قرار داد و عمل به رفتار خاصی را برنامه‌ریزی کرد.

نگرش نسبت به رفتار: درجه‌ای که فرد یک ارزیابی مطلوب یا نامطلوب نسبت به رفتار مورد نظر دارد.

هنجارهای ذهنی: میزان فشار اجتماعی ادراک شده نسبت به انجام یا عدم انجام یک رفتار.

کنترل رفتاری ادراک شده: تصور فرد از میزان راحتی و یا مشکل بودن انجام عمل مورد نظر.

قصد: نشان‌دهنده‌ی میزانی که افراد برای انجام عملی خاص تمایل و برنامه‌ریزی به تلاش و کوشش را دارند.

شکل ۲- نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده

در پژوهش حاضر با کمک نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده، به توضیح محدودیت‌های قانونی به عنوان عاملی دیگر از عوامل موثر بر افزایش آستانه‌ی تقلب افراد می‌پردازیم. به این منظور

فرض کنید فردی تقلب در سطح دانشگاه را، چون این امر با هنجار فرهنگی صداقت دانشگاهی متناقض است، یک رفتار انحرافی تلقی کند. حال در نظر بگیرید که ممکن است رعایت برخی از هنجارهای دانشگاهی ممکن نباشد. به طور مثال همانطور که می‌دانید دانشجویان دوره دکتری در هنگام ثبت‌نام تعهدی را امضا می‌کنند که در هنگام تحصیل دانشجویی تمام وقت بمانند و به کاری غیر از تحصیل به عنوان شغل نپردازند. حال آن که برخی افراد به خاطر نبود امکانات و تامین مالی مناسب، برای ادامه‌ی تحصیل ناگزیر می‌شوند که بین انصراف از تحصیل و یا انتخاب یک شغل برای برطرف کردن نیازهای مالی و نتیجتاً شکستن قانون، انتخاب کنند. یا در مثالی دیگر فردی را در نظر بگیرید که برای دسترسی به منابع علمی مورد نیاز پژوهش خود و در اثر تحریم‌های داخلی و خارجی، مجبور به دانلود غیرقانونی منابع و مقالات علمی است. بدین ترتیب فرد ناگذیر خواهد بود که در مقابل رفع برخی نیازهای روزمره خود، از پیروی قوانین دانشگاه سرپیچی کنند. از چنین فرضیاتی یک سوال منطقی برمی‌خیزد: آیا مشارکت در این رفتارهای انحرافی (مثل اشتغال در کنار تحصیل دکتری و یا دانلود غیرقانونی منابع علمی) پیش‌بینی‌کننده مشارکت در یک رفتار انحرافی دیگر در آینده (مانند تقلب یا سرقت علمی و ..) است؟

رعایت قوانین نیازمند بسترسازی و آماده‌سازی شرایط مورد نیاز برای عمل به قوانین است. بنابراین توسعه بسترها و زیرساخت‌های مناسب در جامعه و دانشگاه و تامین امکانات مالی دانشجویان و پژوهشگران، در این بسترسازی نقشی حیاتی دارد. به طور مثال اگر دانشجویان مقطع دکتری می‌بایست متعهد شوند تا به طور تمام وقت به تحصیل بپردازند و کاری جز تحصیل دکتری نداشته باشند، باید شرایط لازم برای این مهم محیا باشد و در غیر این صورت افراد برای ادامه تحصیل ناچار به قانون شکنی خواهند شد. نتایج تحقیق حاضر نشان دادند که هرچه میزان محدودکنندگی قوانین بیشتر باشد، میزان قانون‌گریزی نرم غیرآگاهانه در افراد آن جامعه افزایش خواهد یافت. در واقع افراد هنگامی که مجبور به شکستن قوانین برای گذران زندگی روزمره خود هستند، نسبت به قوانین بی‌حس شده و شکستن قوانین برایشان آسان‌تر و عادی‌تر از قبل جلوه می‌کند. در واقع می‌توان گفت این افراد دچار قانون‌شکنی آموخته شده می‌شوند.

قانون‌شکنی آموخته‌شده که در نتیجه‌ی محدودیت‌های قانونی زیاد به وجود می‌آید، سازه پیشنهادی پژوهش حاضر است که هم‌بخشی اساسی به تمام صاحبات جامعه از جمله دانشگاهیان دارد و باعث می‌شود نرمش اخلاقی به صورت ناخودآگاه در افراد شکل بگیرد.

این پژوهش با بهره‌گیری از دیدگاه نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده و بر پایه نظریه تعمیرخودانگاره به توسعه ادبیات حاضر کمک می‌کند.

روش‌شناسی

این پژوهش به روش آنالیز رگرسیون خطی با استفاده از رویکرد کمی انجام شده است. برای سنجش سازه‌ی مستقل تحقیق، محدودیت‌های قانونی، از مقیاس آزادی انسان که توسط پژوهشگران موسسه تحقیقاتی بین‌المللی کاتو تدوین شده است، وام گرفته شده است. همچنین متغیر وابسته این پژوهش، میزان رعایت هنجارهای اخلاقی، با کمک داده‌های سازه‌ی میزان فساد درک شده که توسط سازمان بین‌المللی شفافیت تدوین شده است، اندازه‌گیری شده است.

شاخص آزادی انسان

شاخص آزادی بشر، وضعیت آزادی بشر در جهان را براساس معیاری گسترده ارائه می‌دهد که آزادی فردی، مدنی و اقتصادی را در بر می‌گیرد. شاخص معیار وسیعی از آزادی انسان را ارائه می‌دهد که به عنوان فقدان محدودیت اجباری شناخته می‌شود. این گروه از ۷۹ شاخص متمایز آزادی فردی و اقتصادی استفاده می‌کند. این شاخص مناطق زیر را پوشش می‌دهد: حاکمیت قانون، امنیت و ایمنی، جنبش، دین، انجمن، جامعه مدنی، بیان، اندازه دولت، سیستم قانونی و حقوق مالکیت، دسترسی به پول صدا، آزادی تجارت بین‌الملل، و مقررات اعتبار، کار و تجارت. شاخص آزادی بشر در سال ۲۰۱۵ ایجاد شد و ۱۵۲ کشور را برای سال‌های ۲۰۰۸-۲۰۱۲ پوشش داد. شاخص آزادی بشر ۲۰۱۶ در نوامبر ۲۰۱۶ منتشر شد و ۱۵۹ کشور را برای سال‌های ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۵ پوشش داد. این گزارش توسط مؤسسه کاتو، مؤسسه فریزر، و مؤسسه لیبرال‌ها^۱ در مؤسسه فردریش نومان برای آزادی منتشر شده است. نویسندگان گزارش، یان واسکوز و تانیا پورکنیک^۲ هستند.

شاخص فساد درک‌شده^۳

آیا در ۱۲ ماه قبل رشوه پرداخت کرده‌اید؟ این یکی از بسیاری از سؤالات است که شفافیت بین‌المللی بیش از ۷۳،۰۰۰ نفر را در ۶۹ کشور جهان به عنوان بخشی از مطالعه جهانی فشارسنج فساد در سال ۲۰۰۹ پرسید. (Mujtaba et al., 2011)

1- Liberales

2- Tanja Porcnik

3- Corruptions Perception Index (CPI)

شاخص احساس فساد یا شاخص درک فساد، شاخصی است که رتبه فساد در بخش عمومی یک کشور را درمیان سایر کشورهای جهان نشان می‌دهد. سازمان شفافیت بین‌الملل، با استفاده از شاخص ادراک فساد، کشورها را برحسب میزان فساد موجود درمیان مقامات دولتی و سیاستمداران نشان رتبه‌بندی می‌کند.

شاخص درک فساد (CPI) در سال ۱۹۹۵ به عنوان یک مقیاس مرکب توسعه پیدا کرد و در سال ۲۰۱۲، تغییرات مهمی در روش‌شناسی این شاخص صورت پذیرفت که اجازه امتیازدهی جهت مقایسه در طول زمان را می‌دهد، که قبل از ۲۰۱۲ چنین چیزی ممکن نبود.

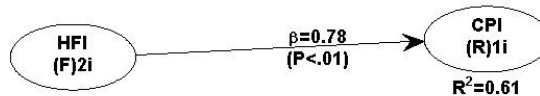
این روش‌شناسی از چهار گام پایه‌ای پیروی می‌کند: انتخاب منابع داده‌ها، تغییر مقیاس داده‌های منبع، تجمیع داده‌های جدید و در نهایت گزارش میزان عدم قطعیت. پروسه محاسبات نیز یک مکانیسم کنترل کیفیت صریح را در بردارد که شامل جمع‌آوری داده‌ها و محاسبات مستقل موازی انجام شده توسط دو محقق داخلی و دو مشاور دانشگاهی که هیچ وابستگی به شفافیت بین‌المللی ندارند، می‌شود.

این شاخص، که ۱۸۰ کشور و منطقه را بر اساس سطح درک‌شده فساد فضای عمومی‌شان توسط متخصصین و فعالین تجاری‌شان رتبه‌بندی می‌کند، یک مقیاس از ۰ تا ۱۰۰ را استفاده می‌کند، که صفر به معنی فساد بسیار زیاد و ۱۰۰ به معنی بسیار سالم است. این شاخص که هر ساله منتشر می‌شود، به وسیله معیارهای تعیین‌شده سازمان جهانی شفافیت بین‌الملل و دانشگاه پاسا^۱ در آلمان محاسبه می‌شود. سازمان بین‌المللی شفاف‌سازی گزارش‌های سالانه خود را بر پایه معیارهایی از جمله بررسی مدیریت دولتی در کشورها، شرایط دسترسی شهروندان به خدمات عمومی، ساختار حقوقی و قضایی حاکم در کشورها و موقعیت بخش خصوصی تهیه می‌کند. ایران امروز در این نوع رده‌بندی‌ها نمره خوبی کسب نمی‌کند، اگرچه ایرانیان در طول تاریخ از بسیاری جنبه‌ها در ساخت استانداردهای جهانی اخلاق نقش داشته‌اند.

نتایج

جدول زیر همبستگی قابل‌توجه‌ای (احتمال کم‌تر از ۰.۰۰۱) را در جهت پیش‌بینی‌شده نشان می‌دهد که نتیجه می‌شود سازه‌های در نظر گرفته شده معتبر هستند. همچنین زمانی که داده‌های بین‌المللی مورد استفاده قرار می‌گیرند، ضریب همبستگی به این بالای (r=0.61)

بسیار نادر است. شاخص آزادی انسان از دو شاخص آزادی‌های فردی و آزادی اقتصادی ساخته می‌شود.

شاخص هم‌بستگی			
	شاخص فساد درک شده	آزادی شخصی	آزادی اقتصادی
شاخص فساد درک شده	1	0.718	0.693
آزادی شخصی	0.718	1	0.627
آزادی اقتصادی	0.693	0.627	1

مقدار p- در هم‌بستگی‌ها			
	شاخص فساد درک شده	آزادی شخصی	آزادی اقتصادی
شاخص فساد درک شده	1	<0.001	<0.001
آزادی شخصی	<0.001	1	<0.001
آزادی اقتصادی	<0.001	<0.001	1

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش به منظور تحقیق میزان اثر بخشی محدودیت‌های قانون بر کاهش ناهنجاری‌های اخلاقی در دانشگاه انجام شده است. نتایج به دست آمده از پژوهش نشان داد که می‌توان ارتباطی معکوس در بین میزان محدودیت‌های قانونی و درگیری در ناهنجاری‌های اخلاقی یافت.

در بررسی و تطبیق نتایج پژوهش با پژوهش‌های انجام شده می‌توان گفت که برخی از مولفه‌های به دست آمده از این پژوهش به انواع مختلف در پژوهش‌های دیگر بیان گردیده است، اما این امر بسیار جزیی بوده و مولفه‌های استخراج شده در این پژوهش با استفاده از داده‌های جهانی، در نمونه‌های مشابه ملاحظه نگردیده است.

می‌توان گفت که توجه محققان به مساله اخلاق‌مداری دانشگاهی به علت تاثیرات شگرف آن بر جامعه و فضای کسب و کار دارای ضرورتی انکارناپذیر است که نیاز به دو فاکتور اساسی دارد، و ما برای آنکه بتوانیم ایده آل‌های مطرح شده در این پژوهش را در عمل پیاده کنیم باید چند مؤلفه را در نظر بگیریم. اول اینکه رعایت قوانین نیازمند بسترسازی و آماده‌سازی شرایط مورد نیاز برای عمل به قوانین است. بنابراین توسعه بسترها و زیرساخت‌های مناسب در جامعه و دانشگاه و تامین امکانات مالی دانشجویان و پژوهشگران، در این بسترسازی نقشی حیاتی دارد. دوم اینکه در صورت نبود بستر مناسب برای رعایت قوانین، قوانین محدودکننده حذف شوند. به طور مثال اگر دانشجویان مقطع دکتری می‌بایست متعهد شوند تا به طور تمام وقت به تحصیل بپردازند و کاری جز تحصیل دکتری نداشته باشند، باید شرایط لازم برای این مهم محیا باشد و در غیر این صورت افراد برای ادامه تحصیل ناچار به قانون شکنی خواهند شد. نتایج تحقیق حاضر نشان دادند که هرچه میزان محدود کنندگی قوانین بیشتر باشد، میزان قانون‌گریزی نرم غیرآگاهانه در افراد آن جامعه افزایش خواهد یافت. در واقع افراد هنگامی که مجبور به شکستن قوانین برای گذران زندگی روزمره خود هستند، نسبت به قوانین بی‌حس شده و شکستن قوانین برایشان آسان‌تر و عادی‌تر از قبل جلوه می‌کند. درواقع می‌توان گفت این افراد دچار قانون‌شکنی آموخته شده می‌شوند. بنابراین بر اساس نتایج پژوهش حاضر پیشنهاد می‌شود تا سیاست‌های متناسب قانون‌زدایی برای موسسات آموزشی تدوین شود و در صورت لزوم برخی قوانین و آیین‌نامه‌ها به صورت الگوها و خط‌مشی‌های راهبردی تغییر یابند.

منابع

- Abeler, J., Becker, A., & Falk, A. (2014). Representative evidence on lying costs. *Journal of Public Economics*, 113, 96-104. Retrieved from <Go to ISI>://WOS:000336710600008. doi:10.1016/j.jpubeco.2014.01.005
- Beck, L., & Ajzen, I. (1991). PREDICTING DISHONEST ACTIONS USING THE THEORY OF PLANNED BEHAVIOR. *Journal of Research in Personality*, 25(3), 285-301. Retrieved from <Go to ISI>://WOS:A1991GD63700004. doi:10.1016/0092-6566(91)90021-h
- Corruption Perception Index*. (2018). Retrieved from <https://www.transparency.org/cpi>
- Harding, T. S., Carpenter, D. D., Finelli, C. J., & Passow, H. J. (2004). Does academic dishonesty relate to unethical behavior in professional practice? An exploratory study. *Science and Engineering Ethics*, 10(2), 311-324. Retrieved from > Go to ISI>://WOS:000221370400014 .

Mazar, N., Amir, O., & Ariely, D. (2008). The Dishonesty of Honest People: A Theory of Self-Concept Maintenance. *Journal of Marketing Research*, 45(6), 633-644. Retrieved from <Go to ISI>://WOS:000261527000001. doi:10.15/۰۹jmrk.45.6.633

Mazar, N., & Ariely, D. (2006). Dishonesty in everyday life and its policy implications. *Journal of Public Policy & Marketing*, 25(1), 117-126. Retrieved from <Go to ISI>://WOS:000237894300010. doi:10.1509/jppm.25.1.117

Messick, D. M., & Bazerman, M. H. (1996). Ethical leadership and the psychology of decision making. *Sloan Management Review*, 37(2), 9-22. Retrieved from <Go to ISI>://WOS:A1996TR19600006 .

Mujtaba, B. G., Tajaddini, R., & Chen, L. Y. (2011). Business Ethics Perceptions of Public and Private Sector Iranians. *Journal of Business Ethics*, 104(3), 433-447. Retrieved from <Go to ISI>://WOS:000296736900010. doi:10.1007/s10551-011-0920-z

Shu, L. L., Gino, F., & Bazerman, M. H. (2011). Dishonest Deed, Clear Conscience: When Cheating Leads to Moral Disengagement and Motivated Forgetting. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 37(3), 330-349. Retrieved from <Go to ISI>://WOS:000287126600003. doi:10.1177/0146167211398138

Snyder, M. (1974). SELF-MONITORING OF EXPRESSIVE BEHAVIOR. *Journal of Personality and Social Psychology*, 30(4), 526-537. Retrieved from <Go to ISI>://WOS:A1974U325600011. doi:10.1037/h0037039

Tenbrunsel, A. E., & Messick, D. M. J. S. J. R. (2004). Ethical Fading: The Role of Self-Deception in Unethical Behavior. *I*. ۲۳۶-۲۳۳, (۲) Retrieved from <https://doi.org/10.1023/B:SORE.0000027411.35832.53>. doi:10.1023/b:Sore.0000027411.35832.53

حسینی، م.، زمانیان، م.، & رحیمی، ز. (۲۰۱۶). ظرفیتهای مالیاتی اقتصاد ایران؛ چالشها و راهکارهای توسعه‌ای Retrieved from http://taxresearch.ir/files/site1/files/%D8%B8%D8%B1%D9%81%DB%8C%D8%AA%E2%80%8C%D9%87%D8%A7%DB%8C_%D9%85%D8%A7%D9%84%DB%8C%D8%A7%D8%AA%DB%8C_%D8%A7%D9%82%D8%AA%D8%B5%D8%A7%D8%AF_%D8%A7%DB%8C%D8%B1%D8%A7%D9%8۶.pdf

Retrieved from <https://www.isna.ir/news/96062614413/%D8%B1%D8%B4%D8%AF-%DB%B3%DB%B5-%D8%A8%D8%B1%D8%A7%D8%A8%D8%B1%DB%8C-%D8%AF%D8%B3%D8%AA%D8%B1%D8%B3%DB%8C-%D8%A8%D9%87->

%D8%A7%DB%8C%D9%86%D8%AA%D8%B1%D9%86%D8%AA-%D8%AF%D8%B1-%DA%A9%D8%B4%D9%88%D8%B1

زاده، م. ن.، سبزی، م.، & خجیر، ف. (۲۰۱۸). نقش فناوری اطلاعات در کاهش تقلبات و تخلفات بیمه ای

Paper presented at the همایش ملی بیمه و توسعه، Tehran, Iran.

<http://seminar25.irc.ac.ir/upload/files/erae/12.pdf>

Abstract

academic dishonesty is closely related to unethical behavior in professional practice. To have a healthy industry, the academic environment needs to be ethically sound. News and press around the world report increasing escalation of fraud, plagiarism, and misconduct in the academic environment. Today's educational institutions use a variety of tools and methods such as developing ethical laws and codes, monitoring, training, creating the right culture, and so on. Among the most common solutions are the creation of restrictions by using rules and regulations in academic settings. The present study investigates the impact of these legal constraints on ethical promotion of the academic environment. According to the results of the present study, increasing legal constraints is inversely related to perceived corruption in the environment. So, the higher the limit, the higher the corruption and the lower the morality.

Keywords: Human Freedom Index, Perceived Corruption Index, Ethics, University.